

BEVARINGSFORENINGEN for Præstø og Omegn

Det gamle andelsvaskeri på T.H. Hansensvej
Foto: Ove Rye Jørgensen + Sussie Jensen

Indhold:

- ◆ Gamle håndværk i støberihallerne
- ◆ Det særprægede hus i Tågeby
- ◆ Bygningskulturens dag
- ◆ Historien om Andelsvaskeriet i Præstø
- ◆ Udviklingsplan: Præstø By og Vand

Nyhedsbrev · september 2019

Nyhedsbrevet udgives af Bevaringsforeningen for Præstø og Omegn · www.bevaring-præstø-og-omegn.dk
Ansv. redaktør: Karen Margrethe Olsen (KMO) · Torvet 13 · DK-4720 Præstø · Layout: Grafiker Sussie Jensen

Gamle håndværk i støberihallerne

Etablering af efteruddannelses-, konference- og udstillingscenter for bevaringsværdige bygninger/ kulturlandskaber.

Der er alvorlig mangel på håndværkere med de færdigheder, der er nødvendige for at vedligeholde vores mange bevaringsværdige bygninger. Jeg har bl.a. talt med malermester Birthe Olsen, som hyppigt arbejder med opgaver i kirker, slotte/herregårde og gamle huse. Hun fortæller, at der er stor efterspørgsel på hende fra nær og fjern. Det er fordi, hun er en af de få i Danmark, der stadig kan sit gamle håndværk. Efterhånden er hendes samarbejdspartnere fra

andre håndværk også de samme fra gang til gang. Der er ganske enkelt for få håndværkere, der kan de gamle teknikker.

Håndværkere lærer ikke de gamle håndværk under deres grunduddannelse. Hvis vi vil bevare de gamle håndværk, må der sættes ind med efteruddannelse. Hvorfor ikke etablere et uddannelses-, konference- og udstillingscenter for gamle håndværk i Præstø? Det vil være oplagt at placere det i de gamle Støberihaller evt. sammen med andre relevante aktiviteter for borgerne i Præstø med fokus på håndværk. Et bådbygningsprojekt, naveraktiviteter mv. har været foreslået. Måske kan det endda være et uddannelsesprojekt at renovere hallerne. Der er ikke mange byer i Danmark, der som

Præstø er relevant i forhold til at huse et uddannelses- og formidlingscenter for gamle håndværk.

- Vi har mange håndværkere, der løbende er beskæftiget med restaurering af bevaringsværdige bygninger og kulturlandskaber
- Vi har en perle af en by, fuld af bevaringsværdige bygninger, der kræver mange forskellige håndværksmæssige færdigheder for at bevare deres egenart
- Vi har mange indbyggere, der har valgt at bo i Præstø på grund af dens skønne bymidte med bevaringsværdige bygninger, brostensbelagte gader og selvfølgelig fjorden

I stedet for at kaste håndklædet i ringen og opgive de spændende støberhaller, kunne man foreslå, at kommunen, håndværkere, arkitekter og borgere i Præstø sammen etablerer et center til bevaring af håndværk som en vigtig kulturarv igennem efteruddannelse af

håndværkere, formidling og udvikling. Ejerskab blandt byens borgere kan sikres ved at give dem adgang til værksteder og øvrige faciliteter, hvis de har et relevant projekt. Initiativet kan også bidrage til markedsføring af håndværk fra Præstø.

Vordingborg kommune har en vision om at blive "Danmarks bedste håndværkerkommune", og der er afsat midler til borgerinitiativer. Ovenstående projekt er både relevant i forhold til at udvikle håndværk og kendskabet til Vordingborg kommune. I første omgang kunne man søge penge til konceptudvikling.

Ønsker du at støtte og arbejde for denne ide skal du henvende dig til Susanne Volqvartz på mail: susanne@ntvcom.com

*Susanne Volqvartz
7. august 2019*

Det særprægede hus i Tågeby

Når jeg kører fra Præstø mod Kalvehave drejer jeg tit til venstre mod Kragevig for at opleve landskabet og de små byer. Det sker også, at jeg tager en afstikker til et sted, hvor jeg ikke har været før. Det var på den måde, jeg kom gennem Tågeby og fik øje på det særprægede hus.

Et hus som i sit udtryk ikke ligner de andre huse i området. Jeg kørte forbi huset flere gange indtil jeg til sidst besluttede mig til at

ringe på døren, for at få min nysgerrighed stillet.

Navnet Tågeby stammer fra mandsnavnet TOKI (oldtiden). Sidenhen kom byer til at hedde Toreby (Tors by) og med Langebæk kommunes navnereform endelig Tågeby.

Huset, som oprindeligt var stuehus i en 3-længet gård, er bygget i 1885. Gårdens tidligere ejer Jens Pedersen (9. april 1891 – 9. marts 1974) er født på gården. Et familie-

medlem havde været i England, og da han vendte hjem, syntes han i 1910, at huset skulle forskønnes med spir og tårn inspireret af engelsk landarkitektur.

Jens Pedersen var særdeles sparsommelig og brugte ikke penge unødigt luksus som varme og varmt vand. Til gengæld handlede han med aktier, og under 2. verdenskrig steg disse så voldsomt i værdi, at han antageligt har været en af de mest velhavende mænd i Mern sogn. Efter Jens Pedersen død i 1974 blev 35 tønder land solgt fra og længerne revet ned. Malene Hansen og Per B Christensen som nu ejer huset restaurerede de 2 spir og kronen på tårnet i 1999 i forbindelse med udskiftning af taget. På fornem måde vedligeholder de det særprægede hus med respekt for husets arkitektur og historie.

En lille spændende detalje fra Elmegården, som dens oprindelige navn var, er lysthuset af levende træer i haven ud mod vejen.

Marianne Bay
Foto Poul Markussen

Bygningskulturens dag: Hvordan skal havnene i Vordingborg, Stege og Præstø udvikles?

Med denne udsendelse af Bevaringsforeningens nyhedsbrev har vi den store fornøjelse også at kunne præsentere programmet for Bygningskulturens Dag der i år afholdes den 6. oktober. I år sætter vi fokus de udviklingsplaner som kommunen arbejder på lige nu. På busturens besøger vi Vordingborg-, Stege- og Præstø havn. Læs mere om turen på vores hjemmeside: www.bevaring-præstø-og-omegn.dk. Turen bliver også annonceret i Sydsjællands Tidende, Ugebladet og på kommunens blå sider.

Tilmelding sker på mail til Herbert Silz på: herbert.silz@gmail.com
Vel mødt den 6. oktober.

Historien om Sydsjællands Andelsvaskeri

Det tidligere Sydsjællands Andelsvaskeri på T.H. Hansensvej i Præstø ligger næsten som det blev opført i 1951. Men vaskemaskinerne er for længst kørt væk, og den store hal er nu tømt og bygningen sat til salg. Det ender formentlig med nedrivning, da grunden ligger perfekt til opførsel af nye boliger.

Set fra et bevaringsmæssigt synspunkt er det selvfølgelig en skam. Vaskeriet vidner om et stykke industrihistorie, samt om en tid hvor andelsbevægelsen blomstrede i Danmark med mejerier, brugsforeninger, fælles frysehuse, slagterier og meget andet – samt altså vaskerier.

Vaskeribygningen kunne danne ramme om mange funktioner, en ikke-støjende og ikke-for-

urenende virksomhed med arbejdspladser ville selvfølgelig være et plus for byen – men også det samlingssted/koncerthall m.m., som byen ikke fik i Støberihallerne, ville vaskeriet kunne bruges til. Man kan fantasere om et genbrugscenter, hvor forskellige værksteder kunne arbejde med at up-cycle fx møbler og tøj og reparere kasserede ting. Eller et genbrugsbyggemarked? Men det kræver som bekendt både et hold af ildsjæle og en hel del økonomiske midler.

Bygningen er selvfølgelig forfalden, og indvendigt er der ikke meget originalt tilbage. Væggene er i forbindelse med isolering blevet beklædt med stålplader, som delvis dækker vinduerne. Men udefra kan man sagtens se den ret fine stilrene bygning tegnet på FDBs

arkitektkontor ligesom fx Store Heddinge Dampvaskeri.

På grunden ligger også renseribygningen med varmekærk og den høje skorsten i den ene ende. Den del af grunden er stærkt forurenet. Renseriets ejes af et VVS-firma og ser ikke ud til at være i brug eller blive passet længere.

Ove Rye Jørgensen fra lokalarkivet har været yderst behjælpelig med at finde arkivmateriale frem om Vaskeriet, ligesom han var med da Vaskeriets ejer, Torben Petersen, venligt viste os rundt inde og ude og lod os fotodokumentere Vaskeriet.

Da Andelsvaskeriet fyldte 25 år skrev Præstø Avis om tilblivelsen:

“1200 andelshavere bag starten af Sydsjællands Andelsvaskeri... det var overskriften i avisen dagen før vaskeriet den 19.januar 1976 kunne holde deres 25 år's jubilæum

-og 750 tons tøj om året var det kvantum de efter 25 år vaskede, noget mere end de 180 tons de i 1951 startede med. Sådan begyndte artiklen i Præstø Avis, med formand- og tidligere borgmester i Præstø Ejnar Johansen, Ammendrup.

Ja,- det var faktisk besættelsen under krigen der gjorde, at tanken om et fælles vaskeri

Vaskeriet har fra opførelsen været en karakteristisk del af villakvarteret i Præstø.

Travlhed i vaskerihallen

Uret er forlængst gået istå

spirede frem. Der var jo mangel på alt, bl. a. sæbe og lignende. Men idéen kom faktisk fra Sverige, for derovre var andelsvaskerierne begyndt at skyde op som paddehatte, næsten med et vaskeri i hver en by. Så jeg foretog nogle undersøgelser og fik i den forbindelse arrangeret, at forstander Oluf Jensen fra Slangerup kom til Allerslev hvor han på kroen skulle holde foredrag omkring udviklingen og oprettelsen af andelsvaskerier. Det var Landbo- og Husmandsforeningen sammen med Husholdningsforeningen i Allerslev Sogn der stod for arrangementet, med stor interesse fra den lokale befolkning, men også fra det sydlige Sjælland. Alt dette skete i 1946 hvor der efter foredraget blev nedsat et udvalg på 3 kvinder og 3 mænd, der hurtigt blev enige om at opfordre repræsentanterne fra Mern- og Skibinge Sogn, samt Præstø by om at træde ind i udvalget. Jeg kom selv med i udvalget, fortalte Ejnar Johansen, og blev der opfordret til at tage formandsposten og den har jeg haft lige siden, - nu i over 25 år. Vores første tanke var et lokalt vaskeri, men den blev droppet, da erfaringerne fra Sverige viste, at der skulle være et rimeligt stort kundegrundlag, for at et vaskeri økonomisk kunne løbe rundt. Vi fik efterfølgende kontakt til Haslev og Næstved området, og

begyndte derefter at tegne andelsbeviser; men det var ikke helt let, - der skulle virkelig arbejdes for sagen, men vi fik da tegnet 1200 andele. Tegningen af selve vaskeribygningen skete i samarbejde med F.D.B.'s arkitektkontor (i dag Coop). Så med tegningerne i hånden begyndte vi at søge efter en byggegrund, og den blev fundet på den tidligere Præstemarken, i dag T. H. Hansensvej. Men for at kunne være sikre på at få byggetilladelsen godkendt, udvidede vi projektet med en ekstra afdeling der skulle rumme et renseri, Meget enkelt begrundede vi ansøgningen med at med et renseri kunne folk få rensset deres tøj, hvilket umiddelbart ville betyde en besparelse på indkøb af nyt tøj, som jo stadig var en mangelvare på det tidspunkt. Så vi fik tilladelsen, men kun til renseriet. Det måtte vi så søge om igen og fik endelig tilladelsen og byggeriet kunne komme i gang efter 5 opslidende år. Så endelig den 19. januar 1951 kunne vaskemaskinerne komme i gang, Men det var også på høje tid, for flere andelshavere var efterhånden ved at blive noget utålmodige, så i forbindelse med starten, inviterede vi alle andelshavere over 2 aftener til kaffe på Frederiksminde. I første omgang vaskede vi kun for andelsha-

verne, men udvidede ret hurtigt til at omfatte alle, med en mindre stigning i vaskeprisen. I dag, supplerede direktør K. Laursen, har vi her 25 år efter, en helt anden situation, for vi har færre medarbejdere i de enkelte bedrifter. Vi har udvidet vores service, således at vi også har udlejning af linned og kitler, hvilket beslaglægger 50% af produktionen. Yderligere kunne vaskeriet i forbindelse med jubilæet også fremvise den sidst indkøbte maskine. En såkaldt 'finishmaskine' der klarer det hele helt automatisk med en behandling af mellem 300-350 kitler i timen. Hele tiden har vi forsøgt at holde os forrest i konkurrencen fortsatte direktør Laursen, og alle tekniske hjælpemidler er indført. Vi har igennem alle årene haft et godt samarbejde mellem direktøren og ledelsen. Vi startede med en bil, hvor vi i dag har 4 biler kørende for de 'Hvide Svaner'.

I nyere tid

Torben Petersen blev ansat som chef i 1980, og kan fortælle, at vaskeriet var byens største arbejdsplads med omkring 37 medarbejdere, da det gik bedst. Han købte senere vaskeriet, da tiden var løbet fra andelsforeningen. I løbet af 10 år blev alle vaskemaskiner udskiftet, og såvel vaskeri som renseri fungerede frem til 1992, hvor produktionen blev flyttet til Store Heddinge Dampvaskeri. De sidste år var privat vask ikke længere rentabelt, og der blev vasket kitler, arbejdstøj, måtter m.m. for institutioner og virksomheder. Torben Petersen flyttede

med sammen med ca. 1/3 af medarbejderne, men han beholdt selv bygningerne i Præstø. De har derefter været lejet ud til forskellige erhvervsformål såsom lager, reparation m.m. Ifølge Torben Petersen måtte vaskeriet lukke, og produktionen flytte fordi Præstø Kommune hævede vandafledningsafgiften. Mange virksomheder (som ikke havde betalt) fik senere eftergivet afgiften, hvorimod Torben Petersen nåede at betale 300.000 kr. som ikke blev eftergivet.

Vaskeriet, og især renseriet, var en forurenende virksomhed. Torben, som er vokset op i Præstø, kan selv huske at der blev udledt farvet vand direkte ud i fjorden ved siden af slusen ved Østerbro.

Forureningen omkring renseriet er afgrænset af Vordingborg Kommune, som på et ikke angivet tidspunkt vil rense op. Der foretages løbende undersøgelser af udbredelsen og omfanget af forureningen.

Torben Petersen har foreslået kommunen at købe grunden og udbyde området til forsøgsområde for et rådgivende firma, men det er der ikke penge til.

*Research og fotos og tekst:
Ove Rye Jørgensen og Sussie Jensen*

ANDELSVASKERIET
PRÆSTØ 55

Vaskeriet havde naturligvis sin egen sponsorflise i Adelgade

Flere indtryk fra vaskeriet

Hvad er dine ønsker til havnens udvikling?

Vordingborg kommunes udviklingsplan for Præstø By og Vand er i høring fra den 20. September til 01. november 2019. Kommunens plan kan du læse på:

www.præstø-byogvand.dk

Høringssvar skal indgives til kommunen på: tekpost@vordingborg.dk

Har ud spørgsmål eller ønsker til planen kan du træffe kommunens medarbejder: Rosa Philippine Schollain, i Bio Bernhards cafe: den 26. september,

den 03. oktober, den 10. oktober og den 24. oktober, alle dage er torsdage kl. 14-17.

Bevaringsforeningens høringssvar til udviklingsplanerne for området fra Nysø krogen til og med Dalen kan du læse på vores hjemmeside: www.bevaring-præstø-og-omegn.dk

KONTAKT BESTYRELSEN

Funktion	Navn	Adresse	Telefon	E-mail
Formand	Karen Margrethe Olsen	Torvet 13 4720 Præstø	2311 0984	karenmargrethe@dbmail.dk
Næstformand	John Kunze	Bårsevej 23, 4733 Tappernøje	2296 3006	dr.kunze@mail.tele.dk
Kasserer Sekretær	Niels Stoklund		9387 4720	niels.stoklund.larsen@kvalitetsportalen.dk
Skilte- og facaderådet	Karen Margrethe Olsen			
Medlem	Hans Thormod Nielsen	Adelgade 85, 4720 Præstø	2991 4720	htn@rmteknik.dk
Medlem	Mikael Forsberg	Præstø Overdr. 13, 4720 Præstø	2970 6118	forsberg068@gmail.com
Medlem	Poul Markussen	Balle Str.vej 38 4735 Mern	2464 7024	pmarkussen@outlook.dk
Medlem	Anja Bille	Adelgade 90 4720 Præstø	2028 2998	anjabile@yahoo.dk
Ans. redaktør af bladet	Karen Margrethe Olsen			
Præmierings-udvalget	Peter Bering			
Formand for fonden	John Kunze			
Kasserer i fonden	Peter Bering			
Koordinations-udvalget	Karen Margrethe Olsen Marianne Bay			
Koordinations-udvalget	Hans Thormod Nielsen (formand)			
Genbrugsmaterialer "Lagerforvalter"	Hans Thormod Nielsen			
Suppleant	Per Jørgensen	Lindevej 32, 4720 Præstø	4089 2526	perlj43@gmail.com
Suppleant	Peter Bering	Kragevigvej 17, 4720 Præstø	3055 1236	pb@arkitektbering.dk
Suppleant	Marianne Bay	Østerbro 5 4720 Præstø	4272 2678	mariannebay@dbmail.dk
Revisor	Peter Jersild	Torvet 5, 4720 Præstø		jersild@pc.dk
Revisorsuppleant	Ralf Søgaard Mortensen	Adelgade 49 A, 4720 Præstø	5599 1407	ralfmortensenramo@gmail.com